

(*Na soudě Ježíšově vystoupí ještě Spravedlnost, Pravda, Milosrdenství a Pokoj; Milosrdenství hájí duši. – Závěr Sporu v rukopise chybí; není pochyby, že duše na přimluvu Panny Marie je spasena prostřednictvím Milosrdenství.*)

2 by abys – 6 upíchá trápi – 7 zbudúci až pozbude – 14 zbránie sě brání se – 15: „Božské věci jsou předurčeny. . .“ – 20 ač jestliže – 21 benedicite dobrořečte, chvalte – 23 dospělo dokonale – 25 čiest část – 27 obroval povýšil (k obr) – 28 rozomenství rozumnost, rozum – 31-32: Věz, co činíš, a jsouc samo vinno, neobviňuj dušičku – 39 věhlasa věhlas, sláva – 43 sbožie majetek – 48 sději učiním – 51-52 boha utěši radost učiním Bohu

55 právě dobře, správně – 57 rozchodí proniká – 58 přě v žalostněj v přežalostně; – 59 spořě hojně, silně – 60 vizi vidím; zořě záře – 63 to měj za to to věz – 65 utká potká – 66 protýci sě proderu se, protáhnu se – 69 komoníš sě chlubiš se – 72 znýváš nařikáš, teskníš – 73-74: Když zemře (tělo), kam se (jeho) věci podějí, zda se mají pohřbiti s ním? (smysl: majetek s sebou do hrobu nevezmeš) – 78 vznímaj přijmi – 79 vzházalo vznikalos, vycházelo – 80 -s sě přimčalo přivléklo – 82 jakž nespálíš abys nespálil – 86 rozpačna rozpacitě, zoufalé – 87 rady rádce – 88 ohrady opory – 94 dávi sě hrdluje se – 96 po sobě za sebou

97 sprostně hloupě – 99 ctnú dědinu čestné dědictví, království boží – 101 nají (duál) nás dvou – 103 nesmiera nemírnost, neumírněnost – 104 udiérá trápi – 111 začelo zajisté, najisto – 112 zles . . . dospělo špatně jsi skončilo – 120 leževě (duál) ulehne – 123 nevědě nevím – 125-126 stýščeš . . . nezíščeš stýskáš . . . nezískáš – 128 pohřebe pohřbí – 129 ovšem ve všem, zcela – 130 drahně značně, hojně – 131 plučíš hloupě mluvíš (plkáš) – 135 pleskeš (k pleskatí) plácáš; plešeš (k pleskati) pleskáš – 137 by právě kdybys náležitě – 138 nezbyla by neopustila bys – 140 žež že – 142 sadu sednu si, poději se – 149 stala ustala – 150 ostala opustila – 155 členkové články, klouby – 157 po radu pro rádce – 158 at na počtě s smrtí sedú at se smrtí účtují (viz Pelikán LF 56, 1929, 239) – 161 nikake nijak – 163 valpurti čarodějnici – 164: dopřávajice si volnosti, zvúle (viz Pelikán l. c.) – 166 krupně sě mele hrubě se mele, špatně se daří – 168 brla suchá větev

173 túha sě skyde žalost se setkala – 175 zpudi . . . vztrudi zapudila . . . ztrápila – 177 kroči vykročila – 178 okroči zastoupil (cestu) – 187 stydkú hlínu studené, zestydlé tělo – 189 břěči zvučí – 191 učin vzdoru odporuj – 200 nedospěšnú nedospěví – 202 vzdeše vzdychla – 203 krvúcie kvetoucí – 206 dosěhá mne dosahuje ke mně – 207 otjieti odníti; přič pryč – 208 bydlo příbytek – 212 koji sě utěšuji se, naději mám – 216 schovaj zachovej – 223 ač nesstúpíš jestliže nesestoupíš – 224 nerozlúptíš nerozbiješ – 225 chovati zachovati – 227 slib zaruč se – 230 by hotova byla ochotna – 231 zchopi sě vzchopila se – 235 na mě slušie patří mně – 238 léciate strojíte, nastražujete; núžě trápení – 239 záchod dráhy konec cesty – 240 smáhy štávy (spravedlnosti) – 251 velé mnoho – 253 živótek tělo; brocen zkrvaven – 256 socha kúl; prány bičovány – 257 smúcieš sě rmoutíš se – 258 zamúcieš sobě zarmucuješ se – 260 všicknu deset celou desítku, všech deset – 265 v plucě v pluku, v šiku – 268 klekce klepe, bije – 269-270: ten, na jehož duši se peklo těšilo a s námi se dlouho radovalo – 273: nám se děje nespravedlivě – 274 ny nás – 276 poprava soud – 278 milosrdným činem milosrdně

NOTA OT PANA VILÉMA ZAJIECE

Žalozpěv nad smrtí českého šlechtice Viléma Zajíce z Valdeka, zabitého roku 1319, zaujme procítěností i pojetím hrdiny jako záštitu Čechů; jeho smrt je kladena za vinu německým nástrahám. Vypjatým vlastenectvím se Nota blíží Dalimilově kronice.

Žělej, české pokolenie,
škody, jenž se stala nenie:

sšel ctný pán, Vilém z Valdeka,
přítel českého jazyka.

5 Tak žalostivě pohřiechu!
Jehož čest všě Čechy jmiechu,
a všě pro svú pravú vieru
a cizozemskú zlú nevěru.

10 Přepadl sě meč země české,
jenž tupil hlavy německé,
na všě strany Čechów bráně;
škoda Čechóm jest v tom páně.

15 By Čechy právě věděli,
co sú jeho škodú vzěli,
teprv by právě pykali,
k bohu toho žalovali.

20 Ti, ješto jsú rádi tomu,
snad pohřiechu přijdú k tomu,
že by jeho na pomoc znovu
vykopali rádi z rovu.

Zlá příhodo, co si zděla,
co-lis toho zisku jměla?
Co šlechtných pánów střěla,
v nově v rovu jsi zavřěla!

25 Žlebského Čěňka mladého,
Vartmberka hrdinného,
Hynka Húsku spravedlného
a Viléma opravného.

30 Pravé božie přěpuštění
nad českými pány nyníé,
jenž sě jest pohřiechu stalo:
daj böh, by to již přěstalo.

35 Již všě cěsty otevřěny,
jenž byly tvrdě zavřěny;
donidž Zajiec křěpek bieše,
na všě strany jich střěžieše.

Pro to sú sě Němci sřekli,
svá tenata sú polékli,
v nich Zajiečka zatratili,
40 aby v Čechách mocni byli.

Čechy, račte rozuměti,
to za pravú pravdu jmieti:
lstivě vám tenata vazú,
chovajte sě jich, vám raz'u.

45 To ten ctný pán, Vilém Zajiec,
vždy bránil Čechów náviec
po všě časy kdež moha:
Prosmež zaň všickni boha!

50 Když dorostú Zajiečenci,
budú s nimi v hoři Němci,
ot nichž pan Vilém snide
a v zemi pohřiechu vnide.

2 *némie* nyní – 3 *sšel* zemřel – 6: ježž ctili všichni Čechové – 9 *přěpadl sě* propadl se, ztratil se – 13 *právě* správně, náležitě – 15 *pykali by* litovali by – 21 *zděla* učinila – 23 *střěla* zahubila – 25-28: šlo o české pány Čeňka, syna Jindřicha z Lichtemburka, Jana Vartmberka, Hynka z Dubé a Viléma Zajíce z Valdeka, kteří zahynuli v této době nepokojů v Čechách – 28 *opravného* správného, pořádného – 29 *přěpuštění* dopuštění – 35 *donidž* dokud – 37 *sřekli se* spikli se – 38 *polékli* poličili – 43 *vazú* váží (3. pl. k *viezi*) – 44 *raz'u* radím – 46 *náviec* nejvíce – 49 *Zajiečenci* synové Vilémovi – 51 *snide* zemřel – 52 *vnide* vešel

Poznámky ediční

Kunhutina modlitba

Rukopis nejstarší a nejlepší NUK VII G 17d, fol. 146b-151b (breviář abatyše Kunhuty – *K*, viz fol. 146b na obr. č. 24), ze začátku 14. století; pozdější zápisy, značně porušené, NUK XVII F 30, fol. 133a-135b (*M*; rkp. nejstarších modliteb a písní českých; častěji zde uvedený viz str. 110) a NUK XII F 9, fol. 80b (*Z*; jen začátek). Všechny vydal paleograficky A. Patera, ČČM 56, 1882, 116-122 (s popisem rkp. *K-Pat*); rkp. *K* – ne bezvadně – V. Flajšhans, Nejst. pam., 152-155 (*Fljš*); přepis u obou nevyhovuje. Naposled v přepise A. Škarka, Nejstarší česká duchovní lyrika (Památky 6, 1949-*Šk*). Tam i další literatura.

O veršové stavbě R. Jakobson, Slavia 3, 1924-5, 272n a K. Horálek, SaS 8, 1942, 58n; o poměru k Lauda Sion Salvatorem P. Trost v SaS 6, 1940, 35n, znovu o poměru k lat. předloze týž v SaS 11, 1948-9, 162n; o knihovně abatyše Kunhuty, k níž náležel m. j. i breviář abatyše Kunhuty (v. zde str. 212) J. Vilikovsky v Řádu 5, 1939, 148n (knižně v Písemnictví českého středověku, Praha 1948, 26-40).

Rkp *K* je psán pravopisem primitivním, předspřežkovým, ale slabičné *l* se píše *li*